

Jürgen Habermas

(Életrajz)

Jürgen Habermas 1929-ben született Düsseldorfban, és a közelben lévő kisvárosban, Gummersbachban nőtt fel. Ahhoz a generációhoz tartozik, amely túl fiatal volt ahhoz, hogy a második világháborúban behívót kapjon a Wehrmachthoz, de elég idős ahhoz, hogy a náci időkből eleven tapasztalatai legyenek.

1949-ben a göttingeni egyetemen kezdte meg egyetemi tanulmányait, majd egy rövid zürichi kitérő után az 1950–51-es téli szemesztertől a bonni egyetemen tanult. A legjelentősebb tanárai itt Erich Rothacker és Oskar Becker voltak. Rothacker a szellemtudományok életfilozófiai megalapozásával lett ismert, Becker pedig Heidegger egyik legjelentősebb tanítványa volt. Bonni egyetemistaként ismerkedett meg Karl-Otto Apellel, akihez egész életében szoros baráti-gondolkodói kapcsolat fűzte. 1953-ban Apel adta a kezébe Heidegger akkoriban megjelent az 1935-ös előadásokat tartalmazó *Einführung in die Metaphysik* [Bevezetés a metafizikába] című könyvét, amelynek előszavában benne maradt a náci „mozgalom nagyságára” való utalás. Habermas ezt megírta a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*-ban, és ezzel nagy feltűnést keltett.

1956-ban Habermas (Adolf Frisé javaslatára) meglátogatta azt az Adornót a frankfurti Institut für Sozialforschungban, aki olvasta Habermas fentiekben említett írását, és asszisztensévé fogadta. Ő volt Adorno első személyes asszisztense. 1959-ben Max Horkheimer az Intézet korábbi igazgatójának sürgetésére el kellett hagynia az Intézetet, és így Wolfgang Abendroth-nál habilitált a Marburgi Egyetemen 1962-ben, méghozzá *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása* című, nagy feltűnést keltett könyvével. Még a habilitációs eljárás lezárása előtt – Hans-Georg Gadamer és Karl Löwith közvetítésének köszönhetően – Heidelbergben kapta meg első professzori kinevezését. Aztán 1965-ben visszatért Frankfurtba, a nyugdíjba vonuló Horkheimer katedróját elfoglalva.

A hatvanas évek második felében a német egyetemi élet a diákmozgalmak jegyében telt. 1967 júniusának elején Habermas azon kevés professzorok közé tartozott, akik részt vettek a Benno Ohnesorg halála utáni hannoveri konferencián. Ezen a konferencián szópárbajba

keveredett Rudi Dutschkéval, és a diákmozgalmak akcionizmusára célozva „baloldali fasizmust” emlegetett. Aztán 1968. június 1-én kétezer diák előtt a Frankfurti Egyetem központi menzáján előadást tartott, *Die Scheinrevolution und ihre Kinder* [Látszatforradalom és annak gyermekei] címmel. A diákmozgalmak hallatlan jelentőségének elismerése mellett azt is kimondta, hogy a generációs-specifikus szimbolikus akciók nem tekinthetők valószínű forradalomnak. Egy ilyen hit csak egy patológikus önfélreértésre épülhet.

1969. augusztus 6-án váratlanul meghalt Adorno. A Frankfurti Iskola felbomlásnak indult. Habermas 1971-ben hagyta el Frankfurtot, és Starnbergben, a Max Planck Intitutban, egy kutatóintézet társigazgatója lett. Később itt telepedett le, és ma is itt él. 1983-ban tért vissza a frankfurti egyetemre, ahol az emeritálásáig, 1994-ig dolgozott. Ebben az időben széles tanítványi köre alakult ki, az egész világról sereglettek hozzá a fiatal és idősebb vendégek és kutatók. Az emeritálást követően Amerika különböző egyetemein tanított.

Az életmű legjelentősebb könyvei egy olyan társadalomelméleti koncepció kidolgozására törekszenek, amely a filozófia és a szociológia határterületén mozog. Ennek Habermas előbb a metodológiai feltételeit dolgozta ki, majd *A kommunikatív cselekvés elméletében* (1981) egy szubsztantív társadalomelméleti koncepciót is felvázolt. Ezt a művet világszerte oktatják, a kutatók pedig a 20. század második felének egyik legjelentősebb alkotását látják benne. A könyv nemcsak a filozófiai és a szociológiai szempontokat ötvözi, hanem kiterjedt szöveg-rekonstrukciókon keresztül jut el egy olyan „kommunikatív társadalomelméletig”, amely az interszubsztantív radikálisan újfajta tematizálásával a Frankfurti Iskola történetében is új fejezetet nyitott. Így beszélt Habermas – önmagára is gondolva – a Frankfurti Iskola második generációjáról.

Habermas mindig is szívesen és élénken kapcsolódott be a legkülönbözőbb filozófiai, szociológiai és közéleti vitákba. Az utóbbi években (az amerikai terrortámadást követően) munkássága kiegészült a vallás modernségben játszott társadalmi szerepének vizsgálatával és az európai integrációs folyamat elemzésével.

Habermas munkásságát már a hatvanas évektől Magyarországon kiemelt figyelem kísérte. Különösen szoros kapcsolatot ápol a Lukács-iskola tagjaival, majd a mai középgenerációból többen is behatóan kutatták az életművét, és a legfiatalabb generáció tagjai közül is többen fordították a műveit, írtak róla szakdolgozatot, illetve doktori értekezést.

A szerk.

Magyarul megjelent kötetei

- A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása* [1962]. Budapest: Osiris 1999.
A társadalomtudományok logikája [1967]. Budapest: Atlantisz, 1994.
Válogatott tanulmányok. Budapest: Atlantisz, 1994.
Filozófiai diskurzus a modernségről [1985]. Budapest: Helikon, 1998.
A kommunikatív etika. Budapest: Új Mandátum, 2001.
Megismerés és érdek [1968]. Pécs: Jelenkor, 2005.
A posztmodernizmi állapot [1998]. Budapest: L'Harmattan, 2006.
A szabadelvű állam morális alapjai. A szekularizálódás dialektikája az észről és vallásról [2005]. Jürgen Habermas és Joseph Ratzinger; Florian Schuller előszavával. Budapest: Gondolat, 2007.
Esszé Európa alkotmányáról [2011]. Atlantisz, 2012. Ford.: Papp Zoltán.
A kommunikatív cselekvés elmélete [1981]. Budapest: Gondolat, 2011.